

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Avancerad nivå

Adopterades språkutveckling. Att gå från ett modersmål till ett annat

En intervjustudie om adopterade och en adoptivförälders syn på språkutveckling

Adoptees ´ language development. Going from one language to another

Författare: Linda Jungsbo
Handledare: Helge Räihä
Examinator: Torsten Blomkvist
Termin: Vt-11
Program: Språk, lek och lärande
Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete III
Poäng: 15 hp

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden
Tel 023-77 80 00

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
2. Bakgrund	2
2.1 Språkutveckling, en generell bild av hur det går till.....	2
2.1.1 Ordförrådet växer.....	2
2.2 Språkutveckling i ett andraspråksperspektiv	3
2.2.1 Modersmålets betydelse.....	3
2.2.2 BICS och CALP	3
2.3 Allmänt om adoptioner.....	3
2.3.1 Fakta om adoption.....	4
2.3.2 Lagar och reglering	4
2.4 Att gå från ett modersmål till ett annat	4
2.4.1 Utvecklingen	4
2.4.2 Om äldre adoptivbarn.....	5
2.5 Språksvårigheter för de adopterade.....	5
2.5.1 Språkliga svagheter	6
2.5.2 Ord och begrepp.....	6
2.6 Hur lär sig adoptivbarn svenska?.....	7
2.6.2 En sårbar period.....	7
2.7 Hur möter skolan de adopterades språkutveckling och deras svårigheter?	8
2.8 Dyslexi	8
4. Metod.....	10
4.1 Metodbeskrivning.....	10
4.2 Urval	10
4.3 Presentation av informanterna	11
4.4 Material	11
4.5 Litteratur	11
4.6 Vetenskapligt förhållningssätt	12
5. Resultat.....	13
5.1 Språket då och nu. De adopterades syn på sin språkutveckling	13
5.1.1 Skoltiden	13
5.1.2 Modersmål	14
5.2 Jonatans språkutveckling	15
5.2.1 De första dokumenten	15
5.2.2 Föräldrarnas rapport om språkutvecklingen	16
5.3 En adoptivförälders syn på språkutvecklingen hos sina barn	16
5.3.1 Den första tiden	16
5.3.2 Skoltiden	17

5.3.3 Modersmålsundervisning och reflektion	17
6. Diskussion	18
6.1 Språkutvecklingen	18
6.1.1 Språksvårigheter som uppstått	18
6.2 Förskolan och skolans bemötande	19
6.2.1 Tidiga insatser	19
6.3 Det nya modersmålet tar form	20
6.3.1 Språk lärs via leken.....	20
6.3.2 Identitet och språk	21
6.4 Andraspråksinlärare och adoptivbarns språkutveckling.....	21
6.4.1 Bemötande på olika åldersnivåer	22
6.5 Metod diskussion	22
6.5.1 Urval	22
6.5.2 Material.....	23
6.5.3 Framtida studier.....	23
Källor	24
Bilagor	25
Bilaga 1 Brevet till informanterna	25
Bilaga 2	26
Intervjufrågor till de adopterade.....	26
Bilaga 3	27
Intervjufrågor till adoptivföräldrar	27

Sammanfattning

Studien tar upp ett problemområde som rör utlandsadopterades språkutveckling. Problemen handlar om begreppsuppfattningen där vissa barn tenderar att ha svårigheter att hantera begrepp som är abstrakta som rums- och tidsuppfattning. Detta leder till att matematikinlärningen hämmas, flera barn visar svårigheter med inlärningen av ytterligare ett språk i skolan. Anledningen till detta är att de adopterade barnen har brister i "skolspråket" som av Jim Cummins kallas för CALP (= Cognitive Academic Language Proficiency) s.k. kunskapsrelaterade språkbehärskning eller skolrelaterade språkfärdigheter (i texten kallat skolspråk eller CALP).

Syftet med min uppsats har varit att titta på hur språkutvecklingen kan se ut för de barn som adopteras efter att de fyllt tre år. Att beskriva vad den forskning som finns på området säger om språkutvecklingen och eventuella språksvårigheter som barnen kan få. Valet av åldern avspeglar sig i att jag ville belysa den grupp av barn som är på godväg att bilda sig ett språk på ett modersmål när den processen ska avbrytas och ett nytt modersmål ska läras in.

Alla barn som adopteras är inte lika, detta säger sig själv. Det finns dock minst två saker som förenar dem och det är att de under sina första år har upplevt minst en separation och att de får en avbruten språkutveckling oavsett ankomstålder. I de intervjuer som genomförts har jag tagit del av adopterades egen uppfattning om sin språkutveckling och en mamma till två adoptivbarn har berättat ur sitt perspektiv hur hon ser på sina barns språkutveckling. Tidigare studier bekräftar de svårigheter som mina informanter vittnar om.

Jag menar att pedagoger måste bli medvetna om att barn som är adopterade har haft en avbruten språkutveckling och att de därför kan sakna viktiga bitar av språket. Genom att läsa vad tidigare studier säger samt att se vad mina informanter berättar vet vi att det nya modersmålet tar form snabbt, att barnen lär sig vardagsspråket snabbt och att de har ett felfritt uttal gör att de ofta försvinner i mängden i skolan. Att deras problem inte uppmärksammas förrän senare. Det går inte att ta igen sitt modersmål när man uppnått en ålder av 13-14 år. Därför måste förskolan och skolan få en förståelse för hur det kan se ut och jobba intensivt med språkförståelsen tidigt.

Nyckelord; adopterades språkutveckling, modersmål, språkbyte

1. Inledning

De adopterades språkutveckling är ett relativt outforskat område. Det finns gott om forskning om hur språkutveckling antas gå till från spädbarnstiden och fram mot att barnen själv kunna läsa och skriva samt tala och lyssna. Vi kan läsa hur det går till att lära sig svenska som andraspråk för de elever som kommer till Sverige i varierande ålder. Vi vet genom forskning (se bl.a. Thomas & Collier 1997) att modersmålsundervisning är ett viktigt stöd för dessa elever/barn. De adopterade har redan påbörjat sin språkutveckling på ett språk hur långt de har kommit innan de kommer till Sverige beror på olika faktorer som vid vilken ålder de adopterades, om de varit fosterhemsplacerade eller barnhemsplacerade och hur pass stimulerade de blivit av sin omgivning. Dessa barn ska avbryta sin språkinläring och börja om från början igen utan stöd av sitt modersmål. Dessa barn ska inte bli tvåspråkiga utan de ska byta modersmål. Jag menar att det är av stor vikt att pedagoger har en förståelse för hur det kan se ut för adoptivbarnens språkutveckling. Under ett bra yttflyt i språket kan det saknas förståelse för abstrakta och mer komplicerade meningar som finns i skolspråket. Jag har vid flertalet tillfällen hört pedagoger som sagt att han eller hon har ett bra språk om ett barn som är adopterat. Att det inte hörs någon skillnad mellan det adopterade barnet och ett infött svenska barn. Vilket underförstått betyder att språkinläringen fungerar utmärkt. Forskning (se bl.a. De Geer 1992, Lindblad 2000) visar också att det oftast inte märks någon större skillnad mellan barns vardagspråk, adopterad eller infödd. Utan skillnaden ligger på djupet.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med min studie är att se hur språkutvecklingen kan se ut för de utlandsadopterade barnen som kommer till Sverige efter att de fyllt tre år. Jag vill också beskriva förekommande språksvårigheter som utlandsadopterade barn kan få.

Hur ser de adopterade och adoptionsföräldrar på språkutvecklingen och vad säger den forskning som finns? Vilka språksvårigheter har uppmärksammats?

2. Bakgrund

I detta kapitel ger jag en bild av tidigare forskning inom språkutveckling generellt och hur det ser ut för andraspråks inlärare. Ett kortare avsnitt belyser historik och fakta kring just adoptionen för att sedan gå igenom de adopterades språkutveckling.

2.1 Språkutveckling, en generell bild av hur det går till

Christina Lagergren menar att alla barn föds med en beredskap för att skapa språk att det nedärvt hos oss människor finns förutsättningar för språkinlärning i den genetiska koden. Vilket språk barnet kommer att tala beror på omgivningen. För att en språkutveckling ska ske behövs samspel med omvärlden, stimulans samt en nära känslomässig kontakt med vuxna(2000:4). Hon påpekar att vissa ”hörnstenar” i språkutvecklingen grundläggs redan under det första levnadsåret. Inger Lindberg (2006:60–61) menar att det lilla barnets motivation att tillägna sig ett språk, samma som omgivningen talar tycks vara både självklar och en nödvändig garant för framgång. Om barns språkinlärning i samspel med sin omgivning skriver även Sven Strömqvist (2003:57). Med språk menar han det talade, det skrivna och teckenspråket. Språkutvecklingen hos barnen förankras både i ett kognitivt och i ett sociokulturellt sammanhang menar Strömqvist. Språket kommer bl.a. av de speciella kommunikationsmönster och det speciella språkbruk som barnet möter i sin omgivning. Redan när barnet jollrar kan man ana vilket språk barnet anpassar sig till.

2.1.1 Ordförrådet växer

Det är en komplicerad apparat som sätts in när vi ska lära oss ett språk. Trots det går det förvånansvärt fort för det lilla barnet som redan i slutet av sitt första år har utvecklat en fonetisk igenkänningsförmåga och dels en minnesrepresentation av olika saker, personer och händelser i dess närhet(Lindqvist 2003:60). Dessa egenskaper är nödvändiga för att barnet ska kunna utveckla ord. De första orden brukar komma strax före eller efter ettårs dagen. En normal utveckling i språket är att man går igenom olika steg, bland annat den s.k. ordförrådsspurten som startas när barnet är mellan ett och ett halvt till två år (Strömqvist 2003:57). För att illustrera ordförrådsspurten se tabell 1 nedan. Här kan vi se hur orden ökar i antal.

Tabell 1. Ordförrådets tillväxt (Igenkänningsord)

Ålder	Antal ord
1 år	10-300
2 år	200-2000
3 år	800-3000
4 år	2000-6000
5 år	3000-9000
6 år	4000-12 000

(Källa: Stille Friman 1996:6)

När barnet går mot slutet av sitt andra år börjar barnet oftast börja kombinera två ord inom samma yttrande, detta brukar kallas tvåords stadiet (Strömqvist 2003:66). Oftast handlar det om yttranden som ”pappa boll” eller ”nalle ramla” osv. På detta tidiga stadium brukar även ett och annat återkopplingsord som ”mm” eller ”nä” komma i samband med sitt tvåordsyttrande. När barnet är i tre årsåldern har de flesta utvecklat ett grundläggande ordförråd och en grundläggande grammatik. De kan också påbörja ett

samtal, ge återkoppling, ställa frågor och ge svar osv. Mellan tre och fem årsålder sker en omfattande sociokognitiv utveckling. Detta leder till att barnet ökar sin förmåga att föreställa sig hur andra tänker. Denna insikt är avgörande för en lyckad kommunikation säger Strömquist (2003:69) eftersom det handlar om att kunna anpassa sig till mottagarens förutsättningar.

2.2 Språkutveckling i ett andraspråksperspektiv

Jag ska här försöka ge en bild av vad andraspråksinlärning innebär. Här finns vetenskaplig forskning som visar hur man bäst stöttar elever som ska lära sig ett andraspråk. Jag vill visa att det är en skillnad mellan dessa barns språkinlärning och de adopterades.

2.2.1 Modersmålets betydelse

Modersmål används som benämning av det eller de språk som barnet talar i hemmet och som barnet har lärt sig i samband med den primära socialisationen i hemmet (Lindberg 2006:63). Termen andraspråk handlar om det språk som man lär in efter det ett förstaspråk har etablerat sig (Axelsson 2003:127). Det innebär även att språkinläraren är äldre vid språkstarten än vad en förstaspråksinlärare är. Den som lär sig ett andraspråk kan dra nytta av att han redan har en generell kunskap om hur språk är uppbyggt. Språkinläraren kan även vara mer kognitivt mogen och ha mer metaspråklig medvetenhet och mer kunskap om världen än en förstaspråksinlärare vilket kan vara till stöd inför det nya språk som skall läras in (Axelsson 2003:134). Flera undersökningar visar modersmålets betydelse för all inlärning t.ex. en undersökning av Wayne Thomas och Virginia Collier som gjordes 1997 i USA. Den visar hur viktigt modersmålet är för inlärningen i och på ett nytt språk och att det tar lång tid innan ett nytt språk är likvärdigt med elevens modersmål i kognitiva funktioner. I undersökningen ingick även de elever som inte fått någon undervisning på modersmålet varken före invandringen och efter flytten till USA. För dessa elever tog det mellan sju och tio år att uppnå språkliga nivåer lika effektiva som inföddas (Löthagen, Lundenmark & Modigh 2008:154–155).

2.2.2 BICS och CALP

För barn i skolåldern, som ska lära sig svenska som ett andraspråk, är det nödvändigt för skolan att arbeta med basen (BICS = Basic international Communicative Skills) s.k. vardagsspråk eller samtalsrelaterad språkbehärskning och med uppbyggnaden (CALP = Cognitive Academic Language Proficiency) s.k. kunskapsrelaterade språkbehärskning eller skolrelaterade språkfärdigheter parallellt. Cummins genomförde en omfattande språkstudie i Kanada (1981) där han såg att det tar minst två år för barn att lära sig basen och mellan fem till åtta år att behärska uppbyggnaden. Enligt Virginia Collier en amerikansk språkforskare (Löthagen, Lundenmark & Modigh 2008:12) krävs det ca två till åtta år för att erövra CALP.

2.3 Allmänt om adoptioner

Här vill jag ge en bild av adoptionens historia. Jag fokuserar på den internationella adoptionen då det är vad mitt arbete handlar om. Här vill jag ge en bild över hur många barn som kommer till Sverige genom adoption varje år. Genom att Sverige är ett av de länder som adopterar flest barn vilar ett ansvar att man följer upp och forskar kring adopterades situation språkinlärningen inkluderad. I fortsättningen används enbart ordet adoption, för att beskriva internationell adoption.

2.3.1 Fakta om adoption

Huvudsyftet med adoption är att ensamstående barn ska få föräldrar och ingå i en ny familj (Lindblad 2004:9). Sedan 1969 har ungefär 50 000 barn kommit till Sverige genom internationell adoption och varje år anländer ca 800 barn till sina nya familjer (www.mia.eu). Grovt räknat är 1 % av familjerna i Sverige adoptivfamiljer (Martinell Barfoed 2008). Det gör att dessa familjen utgör en minoritet i Sverige. En övervägande del av de adopterade kommer till Sverige före två års ålder men det förekommer även att äldre barn adopteras några har uppnått skolåldern (Stille Friman 1996). Inför en adoption får adoptivföräldrarna information om det barn som ska komma till dem. Hur informationen ser ut varierande beroende på hur mycket som finns dokumenterat innan barnet kom till barnhemmet eller fosterfamiljen. Det som är gemensamt för alla adoptivbarn är att de har varit med om minst en separation men för några av barnen har separationerna varit fler. En annan sak dessa barn får gemensamt förutom att de får en ny familj med föräldrar och släktingar är att de byter land, kultur och språkmiljö (Hene 1993 i Stille Friman 1996:4).

2.3.2 Lagar och reglering

Verksamheten regleras genom svensk lagstiftning och internationella konventioner som FN's konvention om barns rättigheter och Haag konventionen. Det är endast auktoriserade sammanslutningar som får förmedla adoption av barn till Sverige. Det finns fem auktoriserade sammanslutningar i Sverige (för information om vilka dessa är se www.mia.eu). Sverige kan ses som det näst största land efter USA som adopterar barn i absoluta tal och det största relativt sett om man tittar på antalet invånare och födda barn. Frank Lindblad skriver att detta innebär att det i Sverige finns mycket erfarenhet om internationell adoption samtidigt ger det Sverige ett särskilt stort ansvar för att följa upp de adopterades utveckling (2004:12).

2.4 Att gå från ett modersmål till ett annat

De flesta barn börjar tala mellan 1½ och 3 årsålder. Christina Lagergren (2000:7) menar att en nyanländ treåring bör tala på sitt förstaspråk för att efter ett halvår klara av ganska många svenska ord och uttryck. Att adoptivbarnen lär sig svenska snabbt vittnar samtliga studier om. Barnen lär sig att kommunicera på vardagsspråket snabbt vilket kan leda till att omgivningen tar förgivet att en förståelse för begrepp och uttryck finns hos barnet. I studierna visar det sig ofta att barnen saknar förståelsen bakom begrepp som handlar om avstånd, storlek och mängd etc.

2.4.1 Utvecklingen

När barnet är i en ålder av sex år brukar man tala om att barnets språk är "färdigt". Självklart fortsätter man att lär sig ord och uttryck resten av livet. De barn som tillbringat sin första tid på barnhem kan ha missat den viktiga stimulansen av sin omgivning för att utvecklat sitt språk enligt sin ålder. Ett barn som kommer till Sverige efter det att han eller hon fyllt tre år har redan på olika nivåer påbörjat en språkutveckling på ett språk. Nu ska barnet byta språk och få svenska som modersmål. Detta är viktigt att inse, adoptivbarn är inte tvåspråkiga. Därför menar Lagergren att man måste ge språklig hjälp utifrån detta faktum. Att adoptivföräldrarna försöker skaffa sig kunskap om barnets förstaspråk gör att övergången mellan språkbytet blir så mjuk som möjligt. Detta är inte alltid lätt beroende på vilket förstaspråk barnet har. Språk som kinesiska, vietnamesiska s.k. tonspråk kan vara svårare än om barnet har spanska eller ryska som sitt tidigare modersmål (2000:10).

2.4.2 Om äldre adoptivbarn

Familjer i Norden som adopterar ett äldre adoptivbarn säger i olika enkäter att barnet inom några dagar eller veckor slutar att använda sitt gamla språk även om den nya familjen kan tala språket mer eller mindre. Barnet går över till att visa med gester när han eller hon ska kommunicera för att sedan övergå till att svara på det nya språket. Då har barnet redan sedan en tid tillbaka reagerat på tilltal på det nya språket (von det Lieth 2001:15 även Lindblad 2004:81). Det är inte alltid åldern i sig som försvårar utvecklingen av språket utan det kan även varade mindre bra erfarenheter som dessa barn kan ha upplevt under den längre period de bott i sitt ursprungsland menar Lindblad (2004:29). Däremot kan en speciell situation uppstå för de föräldrar som adopterat barn efter att barnet fyllt tre år. Ett äldre barn kan behöva bli bemöt på flera olika åldersnivåer samtidigt. Detta är en fråga som Lindblad menar väcks inte minst när det handlar om förskole- samt skolstart kort efter att barnets ankomst till sin nya familj (2004:30). I en studie från 1992 gjord av Gunilla De Geer där hon jämförde språkutvecklingen hos fem adoptivbarn och ett svenskfött barn fann de Geer att vardagliga språket behärskades av adoptivbarnen medan hon ansåg att adoptivbarnen saknade skolspråket. Skolspråket innehåller ett mer abstrakt språk med förfinade grammatiska regler (SOU 2003:49 sid 45-46). Pågrund av svårigheter med bakgrunden till språket kan språklekar därför te sig meningslösa för dessa barn vilket gör att många adoptivbarn hoppar över stadiet med språklekar. Barnen har svårigheter att se att språket kan ha flera dimensioner (Lagergren 2000:15).

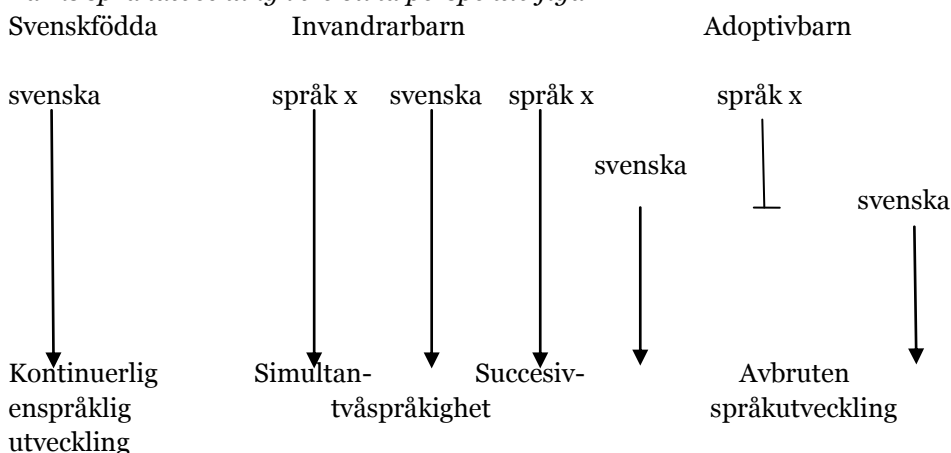
2.5 Språksvårigheter för de adopterade

Det kan vara svårt att upptäcka adoptivbarns svårigheter med språket då barnen ytligt sett kan ha ett gott språk. Medan det på djupet kan finnas brister. Det finns vetenskapligt stöd för att omkring 1/3 av de adopterade får språkliga svårigheter av något slag menar skriver Lindblad (2004:80). Lindblad menar att språkutvecklingen hos adopterade har varit omdiskuterad bland forskare och att man har uppmärksammat att skolsvårigheter för dessa barn hänger ihop med deras språkutveckling. Ett språkbyte är mer komplicerat än man kanske föreställer sig. Barnen ska på kort tid lära sig ett nytt ordförråd, ny grammatik och till detta kommer att olika språk har olika rytm och kroppsspråk. Språksvårigheter som oftast uppträder hos adoptivbarn är dålig begreppsuppfattning. Barnen saknar ord och begrepp för vanligt förekommande företeelser medan de kan utveckla ett bra s.k. ytflyt. Med ytflyt menas att den språkliga strukturen finns med ett bra tal osv. Hos äldre adoptivbarn (som kom efter tre års ålder till Sverige) kan man upptäcka brister på förståelse för ordens innebörd. Framförallt gäller det de abstrakta orden men även en del konkreta och mer vardagliga uttryck kan vara svåra att förstå. Barnen kan använda orden men utan att ha den djupa förståelsen av innebörden. Detta kan vara mycket frustrerande för de äldre barnen då de har insikt i att andra förstår saker på ett annorlunda sätt mot vad de själva gör menar Lagergren (2000:13). Ingegärd Gardell gjorde en studie 1979 som visade att 47 % av de adopterade barnen hade språksvårigheter (SOU 2003:43 sid. 45). Språksvårigheterna märktes när barnen kom upp i högstadiet. Hon såg att barnen hade stora svårigheter att förstå vanliga abstrakta begrepp. Trots att de klarade sig mycket bra i vardagliga språksammanhang hade de svårt att förstå lärarnas undervisning. Undervisningen bestod av en mera föreläsningsliknande och huvudsakligen en teoretisk undervisningsmetod. Dessa barn hade även svårt vid uppsatsskrivning. Här var det grammatiken och brister i ordförråd som syntes. Framför allt noterades detta hos de barn, som kommit till Sverige vid 1,5–3 års ålder.

2.5.1 Språkliga svagheter

Christina Hene, (SOU 2003:43, sid. 46) gjorde en serie undersökningar om adopterades språkutveckling. I likhet med Gardell såg hon att språkproblemen syntes tydligast i skolan. I intervjuer med adoptivbarn och deras föräldrar framkom det att de hade vissa problem att förstå instruktioner och begrepp som handlade om rymd, tid och vissa grammatiska begrepp som böjningen på verb. Andra svårigheter var att återberätta en historia i rätt följd. Hos några av barnen märktes vissa uttalssvårigheter samt problem med stavning. Däremot såg Hene små skillnader när hon gjorde analys av språkförståelse och språkproduktion hos en grupp adoptivbarn och en jämförelsegrupp svenskfödda barn i åldrarna tio till tolv. En viss svaghet syntes hos adoptivbarnen när det gällde att förstå den bokstavliga meningen av ord och i några fall svårigheter med meningsbyggnaden. Enligt Henes tolkning handlade detta om språkförseening snarare än språkdefekt. Det är svårt att jämföra adoptivbarns språkbrister med andra barns då de adopterade nästan alltid har en avbruten språkutveckling. Svenskfödda barn har en kontinuerlig språkutveckling och invandrarbarnen har antingen en simultan- eller en successiv tvåspråkligutveckling (Figur 1).

Barns språkutveckling i tre olika perspektiv figur 1

Källa: Stille Friman (1996), hänvisning till Hene 1993

Figuren ovan visar hur språkutveckling kan se ut i tre olika fall. I den första ser vi hur det svenskfödda barnet har en oavbruten språkutveckling. I kolumnen i mitten ser vi två olika varianter för ett barn med invandrarbakgrund. I den första handlar det oftast om ett barn som är litet när det kommer till Sverige eller att familjen är tvåspråkig och barnet lär sig de båda språken parallellt. Den andra modellen visar ett barn som kommer till Sverige efter att utvecklingen startat på det första språket barnet startar med inläring av svenskan men fortsätter sin utveckling på sitt förstaspråk. I den tredje kolumnen ser vi hur det kan se ut för ett adopterat barn. Hur långt förstaspråket utvecklats beror bl.a. på vid vilken ålder barnet kommer till Sverige. Barnet får en avbruten språkutveckling på sitt första modersmål och startar sin språkutveckling på sitt nya modersmål senare än svenskfödda barn.

2.5.2 Ord och begrepp

Adopterade kan få problem med de underliggande begreppen och sakna en ordentlig djupstruktur och begreppsfattning av ord eller fraser (Lagergren 2000:11). Hos de äldre

adoptivbarnen kan en ökad brist i att förstå ordens innebörd uppkomma när det handlar om de abstrakta ordens betydelse menar Lagergren (2000:13). För vissa utav barnen är det ingen självklar skillnad mellan kök/spis/ugn och inte heller på påse/kasse/väska/handväska/resväska/koffert. För att slippa välja fel ord eller begrepp väljer barnen med dessa problem ett övergripande ord som att säga *djur* när man menar *häst*. En annan strategi kan vara att välja ett sidordnat ord som *katt* i stället för *hund*. Albergren säger också att det kan hända att ord som låter lika blandas ihop ex. *press*, *kompress* eller *cypress*. Även ord som har en nära anknytning till varandra kan användas ex. *tidning* i stället för *bok* (2000:12–13). För flera av barnen kan tidsbegrepp vara mycket svårt. Barnen kan lära sig ramsor om årtiderna och månaderna utantill men den djupare förståelsen saknas (2000:14). Lagergren säger att det viktiga är grundligheten när språket ska läras in. Att alltid förklara och uppleva tillsammans för att ta in det nya modersmålet ordentligt på djupet. Hon menar att det primära inte i ett första skede inte ligger på ljudsystemet eller på grammatiken. Det primära är inte heller att barnet ska komma igång att prata utan fokus måste vara på språkförståelsen (2000:17).

2.6 Hur lär sig adoptivbarn svenska?

Jag kommer här kort att referera till vad Lindblad (2004:80–82) skriver om hur språkinläringen går till för de adopterade.

De adopterade har en unik väg till ett fulländat språk. Vid någon tidpunkt blir de tvungna att abrupt byta språk. Många av dessa barn har inte heller haft ett normalt utgångsläge för sin första språkutveckling. Genom forskning vet vi att språkutveckling kräver ett samspel med en nära vuxen. Något som många adopterade saknat möjlighet till. Det är även viktigt att barnets sinnen stimuleras tillsammans med varierande och rika intryck och erfarenheter av olika slag. Även detta är något som många adoptivbarn missgynnats. Att på dessa premisser ställas som ett litet barn inför ett språkbyte till svenska är inte som att lära sig ett nytt språk i skolan. Adoptivbarnens nya modersmål växer fram genom nära kontakt med sina nya föräldrar och den omgivning som finns i barnets närhet. Vanligt är att en tyst period förekommer en kort tid medan barnet lämnar sitt gamla språk för att övergå till sitt nya. Det är mycket ovanligt att barnet behåller sitt första språk även om man från föräldrarnas håll är mycket öppna för detta. Lindblad menar att det kan vara en del av anpassningsprocessen. När barnet klarar sig hyggligt på svenska ter sig omgivningen nöjda och ser det som om barnet inte längre har några problem med sitt språk. Lindblad menar att de adopterade barnens yttflyt gör att de klarar vardagsspråket lika bra som sina svenskfödda kamrater. Problemen visar sig senare i skolan. Svårigheter syns mest bland de som är äldre vid adoptionen samt de som inte kunnat på ett åldersadekvat sätt utvecklat ett rikt första språk.

2.6.2 En sårbar period

I en postenkätstudie som genomfördes i Norge 1987 av Bernsten & Eikeland fann man att 25 % av barnen hade eller hade haft språkproblem. Enligt undersökningen fann man att problemen kunde hänga samman med anpassningsproblem vid adoptionstillfället. Barnen hade bytt miljö vid ett flertal tillfällen innan de slutligen kom till Norge, samt att barnen vid detta tillfälle då var mellan två och fyra år. I likhet med Gardells studie kunde man se att det finns en kritisk period då barnet är mer sårbart för avbrott i sin språkutveckling. Enligt Gardell beror detta på att barn mellan 18-24 månader är i full gång med att utveckla begrepp som förvandlas till symboler i ett passivt ordförråd. Att under detta skede få ett avbrott i sin språkutveckling och börja bytta upp ett nytt språk är speciellt påfrestande för barnen menar Gardell (SOU 2003:43, sid 46-47).

2.7 Hur möter skolan de adopterades språkutveckling och deras svårigheter?

Lars von der Lieth menar att det är viktigt för pedagoger som kommer i kontakt med adopterade att tänka på att dessa barn inte har haft en åldersadekvat språkutveckling (2001:34). Då barnet inte hört svenska från födelsen med alla dess upprepningar som ingår i den vuxnas dialog med små barn fattas en värdefull del i språkutvecklingen. Det kan dock låta som barnet har ett likvärdigt språk som jämnåriga. Skillnaden kan vara att ordens betydelse inte är inlärd på samma nivå som hos infödda. Även om barnet använder ord och begrepp tillsynes felfritt är det inte säkert att förståelsen för dessa finns (2001:25). Gun Moser gjorde en studie där hon tittade på eventuella skillnader vad gäller betyg mellan de som var adopterade och de som inte var det. Hon kunde i sin studie inte se någon större skillnad mellan de båda grupperna. Medlebetygen från både grundskolan och gymnasiet var nästan identiska för de båda grupperna. Dock kunde Moser urskilja att de adoptivbarn som kom till sina adoptivföräldrar innan de fyllt tre år hade något högre medelbetyg än de barn som kom senare (2000:6). Adoptivbarn som kom till sina adoptivföräldrar innan de fyllt tre år valde i större utsträckning treåriga teoretiska linjer till gymnasiet jämfört med de barn som var äldre då de adopterades. Moser såg att den tvååriga utbildningen inom vård- och omsorg och social inriktning var dubbelt så populär bland adoptiv flickor än jämförelsegruppen av svenskfödda flickor (2000:14).

Gunilla Andersson, fil kand. i psykologi (1998:17) menar att det kommer att finnas en hel del adoptivbarn som har stora problem med sin skolgång. Enligt Andersson handlar det om svårigheter som de har gemensamt med andra icke adopterade barn och andra separationsbarn. Med separationsbarn menar hon barn som varit utsatta för en stor och genomgripande separation under tidiga år och som inträffat vid viktiga faser under utvecklingen (1998:17). Gemensamt är att barnen inte i lika stor utsträckning som andra barn fått möjligheten att lära via kroppen menar Andersson. Hon jämför det som att med stelfrusna fingrar försöka ta upp en nyckel och öppna en dörr. Eller som den som med ett gipsat eller amputerat ben försöker dansa balett, basfunktionerna fattas (1998:18). Detta måste pedagogerna ha i minnet och inte förutsätta att dessa barn har fått lära sig en god tankestruktur där man likt en kedja hakar fast ny kunskap i redan befintlig säger Andersson (1998:18). Andersson har genom intervjuer med adoptivföräldrar listat några gemensamma skolsvårigheter som kan dyka upp hos de adopterade jag väljer här att delge fem av punkterna:

Svårt att hantera allt som inte är här och nu dvs. har svårt med tids- och rumsuppfattning
Svårt med logik
Svårt med abstrakt tänkande
Svårt med matematik när man passerat multiplikationstabellen
Ett ytligt välfungerande men torftigt och innehållsfattigt språk

I en norsk intervjustudie genomförd 1999 (Lindblad 2004:96) beskrev många av de tillfrågade att de upplevt betydande svårigheter inom matematiken. Matematiksvårigheter är något som oftare beskrivs hos adopterade än hos andra barn i en annan norsk studie genomförd av Dalen & Rygvold, 1999 (Lindblad 2004:96). Även von der Lieth (2001: 25) skriver om att matematiken för de adopterade kan vara extra känslig med tanke på att det upplevs som abstrakt och blir obegripligt.

2.8 Dyslexi

Dyslexi är en specifik form av läs- och skrivsvårigheter. Barn med dyslexi kan ha ett väl fungerande språk men har ändå svårigheter med sin läsning och att skriva. I dag menar man att dyslexin i regel har genetiska rötter (Lindblad 2004:84) och är då en annan typ av

svårighet än det som tas upp i detta arbete. Självklart kan även adopterade ha dyslexi och har barnet även språksvårigheter av det slag som redovisats i arbetet så blir situationen betydligt mer komplicerad och professionell hjälp är ett måste. Precis som för andraspråksinlärare kan det till en början vara svårt att skilja på de olika svårigheter som barnet kan ha. Beror problematiken på språkbristningar pga. att ett annat modersmål finns i grunden eller handlar det om dyslexi eller annan form av läs- och skrivsvårigheter? Denna problematik kan leda till att dyslexin inte uppmärksammas på ett tidigt stadium för dessa barn.

4. Metod

I detta kapitel kommer jag att beskriva hur jag har gått tillväga för att samla in fakta från tidigare forskning och hur jag har gjort mitt urval av informanter. En kortare presentation av dem finns även med.

4.1 Metodbeskrivning

Vid valet av ämne för studien måste man fråga sig om det finns behov av mer kunskap kring problemområdet (Patell & Davidsson 1994). Då det finns lite forskat kring de adopterades språkutveckling och det faktum att jag under hela min utbildning till lärare inte läst något om detta anser jag ämnet vara motiverat. För att söka svar på mina frågor och uppnå mitt syfte med mitt arbete har jag genomfört s.k. semistrukturerade intervjuer d.v.s. jag har låtit svaren leda mig till följdfrågor som inte i förväg har varit planerade utan har föranletts av de svar informanten gett mig. Jag menar att metoden har passat mitt syfte väl då den har gett mina informanter möjlighet att utveckla sina svar och ämnet. Den har även gett mig uppslag som jag annars inte hade tänkt på. Syftet med intervjuerna har varit att få en uppfattning om hur adopterade själva upplevt sin språkutveckling. Intervjumaterialet är inte stort, men jag menar att det ändå ger en bild av hur det kan se ut.

Inför intervjuerna har jag klargjort för mina informanter vad syftet med mitt arbete och med intervjun varit. Jag har även klargjort på vilket sätt som informanternas bidrag kommer att användas (Patell & Davidsson 2003:70). I enlighet med de forskningsetiska regler som finns har jag informerat informanterna om att deras deltagande är helt frivilligt samt att de har all rätt att ångra sitt deltagande. Jag har även talat om att deras deltagande är helt anonymt och att materialet enbart kommer att användas av mig för detta arbete. Jag har även informerat dem om att materialet kommer att förvaras så att det endast är jag som har tillgång till det.

Den 1 januari 2004 kom en ny lag 2003:460 (Rosenqvist & Andréén 2006:59) om etikprövning av forskning som avser människor. För oss studenter hänvisas vi till högskolans etiska riktlinjer som bygger på lagen. Det finns fyra huvudkrav man måste förhålla sig till. Dessa krav är *informationskravet* dvs. att man måste informera sina informanter om deras uppgift i undersökningen i god tid före deras deltagande. *Samtyckeskravet* handlar om att man måste få informanternas samtycke ska man använda minderåriga i sin undersökning krävs ett samtycke från deras föräldrar. Det tredje kravet är *konfidentialitets kravet*. Med det menas att informanternas identitet inte får avslöjas. Namn eller ort där undersökningen ägt rum ska inte nämnas i arbetet. Det fjärde kravet är *nyttjandekravet* med detta menas att den information som samlats in av informanterna får inte användas för kommersiellt bruk och andra ickevetenskapliga syften. Med dessa krav i minnet informerade jag informanterna både muntligt och via brev (bilaga 1) i god tid innan intervjuerna ägde rum.

4.2 Urval

I mitt val av informanter har jag haft två kriterier det första var att de är utlandsadopterade och kom till Sverige i en ålder efter att de fyllt tre år för det andra att de vid intervjutillfället varit myndiga. Valet av deras ålder vid ankomsten till Sverige motiverar jag genom att barn som är tre år eller äldre har utvecklat ett språk även om själva nivån på språkutvecklingen kan variera beroende på hur stimulerade barnen varit rent språkligt innan ankomsten till Sverige. Jag menar att dessa barn som adopteras senare mer tydligt får avbryta sin pågående språkutveckling på ett språk för att sedan

påbörja en ny på sitt nya modersmål än om barnet adopteras i en tidigare ålder. Valet av att de nu ska vara myndiga motiverar jag genom att de då själva kan besluta om sitt deltagande samt att de genomgått skolsystemet och kan ha en bild av sin språkutveckling genom det samma. Jag har även valt att intervjua en adoptivförälder för att få en annan vinkel på språkutvecklingen för adopterade som kommit till Sverige i en ålder av tre år och äldre. Kriterierna här har varit att föräldern har adopterat en eller flera barn som kom till Sverige efter det att de fyllt tre år.

4.3 Presentation av informanterna

Saga är adopterad från Colombia. Hon kom till Sverige när hon var fyra år. I dag är Saga 34 år hon bor i en medelstor stad med sina fyra barn. Hon gick ut grundskolan för att sedan gå ett tvåårigt gymnasieprogram. Saga läser i dag på Solens folkhögskola¹ i en angränsande stad.

Jesper är även han adopterad från Colombia han kom till Sverige när han var fyra och ett halvt år. I dag är Jesper 36 år och bor på landet med sina tre barn och fru. Efter att ha gått ut grundskolan påbörjade han ett treårigt gymnasieprogram men avbröt det efter någon vecka för att börja en två årig linje. Jesper har även gått en två årig yrkesutbildning efter gymnasiet.

Maria är mamma till två barn Alice och Jonatan som hon adopterade från Colombia. Barnen kom till Sverige efter att de hade fyllt fyra år. Maria är i dag 65 år och är pensionär. Hon bor i en mellanstor stad i mellan Sverige och har god kontakt med sina barn.

4.4 Material

I det empiriska materialet ingår utlandsadopterade som kom till Sverige efter tre års ålder. I studien får även adoptivföräldrar ge sin bild av deras barns språkutveckling. Intervjuerna har spelats in för att sedan transkriberats och det inspelade materialet har förstörts. Intervjufrågorna bifogas som bilaga 2 och 3. En av mina informanter skickade skriftlig information till mig innan intervjun ägde rum. Detta skedde helt på informantens initiativ. Detta innebar att jag kunde förbereda mig på ett annat sätt genom att jag redan innan intervjun hade en bakgrundsbild. Jag valde ändå att använda mig av de frågor jag förberett. Intervjuerna har genomförts i informanternas respektive bostad. Detta motiverar jag med att jag önskade få informanterna mer avslappnade och bekväma med hela situationen att bli intervjuad samt att det i två fall handlar om att vi inte bor i samma stad och då har jag valt att resa till dem. Dessa två intervjuer hade jag kunnat genomföra via telefon jag hade dock en önskan om ett personligt möte då jag ansåg att detta var till mitt arbetes fördel bl.a. av att jag kunde genomföra inspelning av intervjun.

4.5 Litteratur

Inför intervjuerna har litteratur lästs in både vad gäller språkutveckling generellt, hur forskare ser på andraspråksinlärning för att sedan gå in på den forskning som finns om adopterades språkutveckling. Den senare kategorin har varit problematisk att få fram nyare och relevant forskning kring. En del litteratur har jag hämtat från Adoptionscentrum (som är en av de fem organisationer som i Sverige har rätt att handha adoptioner med utlandet). Den litteraturen är skriven av logoped, psykologer och pedagoger som på något sätt arbetat med adopterades språkutveckling. Jag har även valt

¹ Solens folkhögskola är ett fingerat namn. Lika så är samtliga namn och platser fingerade, utom ursprungslandet.

att referera lite vad Frank Lindblad (2004), docent och barnpsykiater, skriver om adopterades språkutveckling.

4.6 Vetenskapligt förhållningssätt

Jag menar att jag använt mig av ett hermeneutiskt vetenskapligt förhållningssätt. Det hermeneutiska förhållningssättet kan sägas stå för kvalitativa förståelse- och tolkningssystem, med en roll som är öppen, "subjektiv" och engagerad (Patell & Davidsson 2003:29). Genom den förförståelse, tankar och intryck som man har med sig in i en undersökning har man en tillgång vid tolkning och förståelse av sitt material (2003:30). Jag har inför mitt arbete läst in mig på ämnet, skapat mig en bild av hur jag tror att det fungerar när man ska avbryta sin språkinläring för att ta upp den igen, men denna gång på ett annat språk utan stöd av sitt modersmål. Min förförståelse är att det kan bli svårigheter med det forskaren Jim Cummins kallar CALP (Cognitive Academic Language Proficiency) dvs. språkbehärskning av ett mer analytiskt slag, som används inom skolan t.ex.

5. Resultat

I resultatdelen redovisas de svar jag fått av mina informanter. Redovisningen innehåller ibland direkta citat för att återge en mer direkt bild av informanternas syn på språkutvecklingen hos sina barn eller hos sig själva. I den del Marias svar redovisas kan vi mer direkt följa hennes son Jonatans språkutveckling då jag fått delar av de rapporter som skickades av hans föräldrar till barnhemmet. I min redovisning har jag valt att särredovisa svaren från de adopterade från adoptivföräldern detta för att belysa deras likheter samt eventuella olikheter i uppfattningen kring språkutvecklingen.

5.1 Språket då och nu. De adopterades syn på sin språkutveckling

Både Jesper och Saga är adopterade från Colombia och hade spanskan som sitt modersmål när de kom till Sverige. Jesper kom när han var fyra ½ år och Saga kom när hon var fyra år. Jesper minns inte hur långt han hade kommit i sin språkutveckling när han kom till Sverige medan Saga säger att hon talade spanska ända tills hon var runt fem. Hon menar att hon hade haft en normal språkutveckling och låg på en nivå som man bör ligga på som fyraåring. Saga minns att hon mest använde sig av kroppsspråk och att peka för att få andra att förstå henne innan svenskan hade utvecklats. *”Vissa grejer kunde ju min mamma och pappa, de hade läst lite spanska innan jag kom. De kunde lätta ord som mjölk och smörgås och frukt och då kunde de ju hjälpa mig med det då.”* Jesper har inget minne av hur han kommunicerade med sin omgivning innan svenskan kom. Han tror att han kanske gjorde som småbarn, peka för att tala om vad han menade.

”Jag- Hur kommunicerade du med din omgivning den första tiden?

Jesper- det vet jag inte.

Jag- Ta det från när du kommer ihåg.

Jesper- När jag kommer ihåg då pratade jag ju. Då var jag åtta år.”

Jesper har inget minne när de svenska orden började komma han minns att han talade svenska när han började skolan vid sju års ålder. Saga däremot säger att hon lärde sig svenska ganska snabbt. Hon lekte mycket med svenska kompisar och då kom språket på köpet. *”Mamma och dom försökte träffa svenska barn så att jag skulle utveckla språket.”* Saga minns att hon var hemma med sin mamma runt ett år innan hon började hos dagmamma och då hade hon det svenska språket med sig. Det var då inga problem för henne att förstå eller göra sig förstådd på sitt nya modersmål.

5.1.1 Skoltiden

När det var dags för skolstart hade Jesper varit i Sverige ca tre år. Han talade då svenska och det är då han menar att han har sina första minnen han tror att han kunde skriva redan i ettan. Saga däremot minns att hon lärde sig skriva i skolan hon tror inte att det var så vanligt att barnen kunde skriva och läsa innan de började skolan då utan att man lärde sig det när man väl började. *”Jag kommer ihåg att man började med bokstaven A, den lärde man sig i början. Då fick man rita stora A och lära sig så. Så det var så vi lärde oss bokstäverna.”* När hon började skolan hade spanskan försvunnit *”så jag var ju inte tvåspråkig, utan det var bara svenska.”* Varken Jesper eller Saga har några minnen av att de fick någon extra hjälp under de två första åren i skolan med sitt språk utan det var i tredje klass som Sagas lärare började ana att hon hade svårigheter med språket *”för då började ju det här läsgrejset”,* som hon uttrycker det. Läsgrejset som Saga talar om visade sig senare vara dyslexi något som hon fått utrett på senare år. Under skoltiden var det

ingen som viste vad det var för problem Saga hade utan hon fick ofta höra att hon hade svårt att koncentrera sig och svårt att förstå. Jesper vet att han fick extra hjälp och även han tror att det handlade om klass tre möjligen i klass två. Han fick då gå till en "tant" men han vet inte om det handlade om skrivningen eller om det var för att han var adopterad,

"eftersom andra också gick dit.

Jag- Vad gjorde du där då?

Jesper- Jag spelade spel. Jag tror, jag vet inte, jag tror att det var någon form av special, men jag har egentligen ingen aning egentligen. Siv hette hon."

Saga berättar om sin skoltid med utgångspunkt i sin språkutveckling som en period då det var svårt. Grammatiken är en faktor som ställt till det menar hon, fast *"lekis var kul, då hade jag ju just lärt mig svenska så det var ju nytt för mig. Då var det kul med ett nytt språk."* Hon menar även att hon fått kämpa mycket i skolan på grund av sin dyslexi hon lyckades lär sig ett eget mönster för hur hon skulle ta sig igenom främst högstadiet.

Läsning

Jesper tror att han har en bra läsförståelse idag han tror även att den har blivit bättre med åren men att just läsningen i skolan inte var så kul alla gånger speciellt inte i de högre åldrarna. *"Sedan orkade man inte, sedan gick man inte i skolan så mycket."* När han var mindre läste hans mamma och pappa mycket böcker för honom när han sedan själv lärt sig läsa valde han att inte läsa hemma förutom Kalla Anka som han enligt honom själv kunde utantill. Kortare faktatexter läste han också gärna. Han menar att han har läst runt fem böcker i sitt liv. Saga minns även hon att det lästes mycket hemma men inte heller hon har valt att läsa böcker på sin fritid. Hon säger även att det har varit jobbigt att läsa för sina barn och att hon inte heller läste tidningar. Däremot menar hon att hon nu efter att ha läst på Solens folkhögskola² tränat in mönster i sin läsförståelse som gör att hon kan ta sig igenom böcker, även om det tar tid att läsa dem.

Engelska och matematik

Både Jesper och Saga menar att det var svårt att lära sig engelska i skolan.

"Det var jättesvårt! Just eftersom man inte hade något riktigt språk i botten och så skulle man lära sig ett nytt språk. Det var ja ... det var svårt." Saga menar att hon nu sedan hon börjat läsa på Solens folkhögskola fått veta att just eftersom hon har ett annat modersmål i botten så har det haft betydelse för hennes inläring av engelskan. Lika så menar Saga att hon hadesvårigheter med matematiken och har fortfarande än i dag. Hon säger att hon nu när hon studerat i vuxen ålder och skulle läsa matematik igen fick hon börja om från början för att lära in grunderna igen. *"Jag har inte förstått sammanhanget eller principen med matte. Så det var svårt."* Jesper säger även han att han har haft svårigheter med matematiken men han menar att det inte haft någon betydelse om han var adopterad eller inte *"det är nog jag som person. [...] Om att det sett likadant ut med skola i Colombia så hade jag nog ändå haft svårt"*.

5.1.2 Modersmål

Varken Jesper eller Saga hade modersmålsundervisning under sin skoltid något som Saga kan sakna i dag. Hon menar att hon då hade fått behålla ett språk och kunnat förstå spanska. Enligt Jesper var det inget man heller tog upp som ett alternativ att läsa i skolan.

² Solens folkhögskola är ett fingerat namn.

Varken Saga eller Jesper kan i dag tala eller förstå spanska fast Jesper avslutar sitt svar med det enda han kan på spanska "Por Favor".

Jesper menar att personalen i skolans samtliga stadier inte haft någon förståelse över att han haft ett annat modersmål. Han själv har inte reflekterat över det faktum att han började sin språkinläring på spanska för att sedan överge språket och kasta sig in i ett nytt. Saga menar att det är häftigt när hon tänker på det att man kan lära sig ett språk på så kort tid.

"Att jag lärde mig svenska är nog mycket för att min mamma och pappa var ju svensktalande, familjen och släkt och vänner talade ju svenska så jag tror att det var så jag lärde mig svenska. Att man liksom tog efter deras språk. Det är min egen tolkning. Att jag hörde hur... ja för ju mer jag pratade och ju mer jag hörde svenska så försvann spanskan."

Inte heller hon menar att hon mötte någon förståelse i skolan om sin språkutveckling.

"Alltså det var mer att de inte förstod varför jag inte lärde mig lika som alla andra, att jag inte hängde med riktigt. Det var ju inte så att de tänkte att hon har ju ett annat språk i grunden att det var det som, nå. Det var mycket frågetecken hit och dit..."

Nu de senare åren när Saga läser på Solens folkhögskola menar hon att hon möts av en förståelse över att hon dels har svårigheter med läsning och skrivning pga. sin dyslexi men även att lärarna förstår att hon kan ha svårigheter just för att hon tidigare avbrutit en språkutveckling för att börja om på nytt.

5.2 Jonatans språkutveckling

Maria adopterade tillsammans med sin man (numera avliden) 1979 och 1981 barn från Colombia. Barnen var runt fyra år när de kom till Sverige. Deras språkutveckling på sitt första modersmål spanskan såg helt olika ut när de kom till familjen i Sverige. Jag börjar med att redovisa Jonatans språkutveckling då jag fått tagit del av en del anteckningar som Maria har sparade. Dels är det anteckningar från samtal med barnhemsföreståndaren, dels från den uppföljning som fosterhemsinspektören gjorde när Jonatan varit i Sverige ca fyra månader samt Marias och hennes makes rapporter till de sociala myndigheterna i Popayan i Colombia. Där efter redovisas intervjun med Maria.

5.2.1 De första dokumenten

Enligt de anteckningar som finns från barnhemmet började Jonatan tala när han var tre år vid en ålder av fyra år blev han testad av en "språkterapeut" och enligt den rapporten var Jonatans språkförståelse god för hans ålder. Han kunde förstå förhållandet mellan tid och rum och har godkänndom om saker och deras användning skriver man i dokumenten. Han hade en förståelse för begrepp och antal de skriver att han namngav adjektiven men utelämnade alltid verben. I dokumenten kan man även läsa att Jonatan utelämnar vissa ljud som "s, p, c, g och r i början av orden, dessutom ersatte och utelämnade han andra ljud". Man menar i rapporten att det är nödvändigt för "barnet att erhålla språkträning och bli hjälpt med sitt uttal av människor runt honom." När Jonatan varit i Sverige ca fyra månader skrivs en uppföljningsrapport av fosterbarnsinspektören i kommunen. Där går att läsa att Jonatan är ivrig att lära sig tala och att han blandar spanskan med de svenska ord han lärt sig.

5.2.2 Föräldrarnas rapport om språkutvecklingen

I sin första rapport skriver Maria att Jonatan efter ca två veckor började använda svenska ord och att han försöker prata svenska. Han har fortsatt vissa svårigheter med vissa ljud, *"men han vill gärna lära sig och imiterar gärna"*. Maria skriver även att han försått svenska bättre än han pratar och när han inte gör sig förstådd gör han allt han kan för att göra sig förstådd. Efter att Jonatan varit i Sverige nästan ett år, skriver Maria att han nu talar ganska bra svenska och att uttalet förbättras mycket. Ytterligare ett halvår senare skriver Maria att Jonatan tycker om när man läser för honom och att hans förståelse är god han visar intresse för hur ord stavas samt att skriva siffror.

När Jonatan varit i Sverige ca ett år och sju månader testas han av en logoped och logopeden var då imponerad över hur snabbt Jonatan lärt sig svenska. Han har ett bra uttal och kan många ord skriver man i rapporten. Logopeden finner inget som hindrar en skolstart till hösten. Enligt Marias anteckningar tränar Jonatan på att stava och att räkna. Den sista rapporten som Maria skriver är från 1983 i mars då har Jonatan varit i Sverige ca tre år och åtta månader hon skriver där att han klarar av skolan bra och utvecklas fint. Han kan läsa och skriva korta ord. Han får också extra träning i svenska av skolans talpedagog. Efter att Jonatan varit i Sverige i tre år hade inte Maria och hennes man någon mer rapporteringsskyldighet till Colombia och de har därför inte fört anteckningar om hans skoltid. Marias tolkning är ändå att skoltiden gick ganska bra fram till sjätteklass där skolan ansåg att han behövde hjälp av speciallärare. *"I högstadiet [...] hade han konstiga lärare som inte såg eller i varje fall inte gjorde något åt de problem som Jonatan upplevde i skolan"*.

5.3 En adoptivförälders syn på språkutvecklingen hos sina barn

Här presenterar jag intervjun med Maria. Här talar hon om sina båda barn Alice och Jonatan. Barnen adopterades 1979 och 1981, båda från Colombia.

5.3.1 Den första tiden

Maria och hennes man fick reda på att de skulle få adoptera ett barn från Colombia ca sju månader innan de reste ner. Inför adoptionen läste de spanska i en termin för att lära sig några viktiga fraser för att kunna kommunicera med sitt barn. Jonatan hade inte något bra språk fick de information om nere på barnhemmet men det visade sig att Jonatan hade ett mycket tydligt kroppsspråk som han använde för att kommunicera han visade inte någon större irritation över att de inte förstod honom minns Maria. Däremot Alice som hade ett väl utvecklat språk vid adoptionen visade att hon nog tyckte att de var hopplösa som inte förstod henne när hon talade om så tydligt vad hon ville på spanska, minns Maria.

Maria minns att de första orden på svenska kom relativt fort för båda barnen hon menar också att de båda förstod mer än de själva kunde uttrycka. *"ja ord säger de ganska fort, det tog någon vecka med enstaka ord och så. Men när de började säga meningar det har jag svårare att precisera, det kommer så väldigt gradvis vet du"*. För att stimulera språkutvecklingen läste de mycket hemma. De försökte också träffa många människor så att barnen skulle få många språkliga intryck. Hur de skulle stimulera barnens nya språkutveckling läste de sig till i den information som fanns hos Adoptions Centrum och genom cirklar de gick inför adoptionen. Men någon specifik information om språkutveckling fanns inte att tillgå. De fick även information när de var nere i Colombia för att hämta Jonatan. *"Där talade de med oss om att Jonatans dåliga språkutveckling och att han inte började prata förrän han var tre år. Jag vet inte riktigt hur de vet det."*

Men han var väl tre när han kom till barnhemmet. Det kan ju bero på känslomässiga chocker också.” Däremot missades den informationen vid adoptionen av Alice eftersom hon hämtades på Arlanda något som Maria i dag tycker är synd att de gick med på. Maria menar att båda barnen lärde sig mycket genom leken med andra barn. Hon menar att de andra barnen inte brydde sig om att Jonatan och Alice inte pratade så mycket, *”för barn kommunicerar ju på sitt sätt.”*

5.3.2 Skoltiden

Maria menar att de inte fick någon särskild information från skolan inför barnens skolstart.

”Jag och min man förstod ju att det kunde bli svårigheter, men även om de kan prata hjälpligt så är det ju en helt annan sak att ha språket. Så vi såg till att vi sökte det här svenska för invandrare.[...] Sedan var ju skolan inte särskilt bra på att förstå det här. De hade inte haft något utländsk barn tidigare, i alla fall inte någon som kom så sent. Så jag upplevde att de inte visste något om det”.

Maria upplever att skolan inte talade om barnens språkliga utveckling utan att det var mest andra problem som togs upp. Som att Alice var utåtagerande och ilsken, *”hon var säkert mycket frustrerad många gånger skulle jag tro.”* Båda barnen fick någon form av specialhjälp under skoltiden Maria menar att hjälpen sattes in något tidigare när det gällde Alice än vad det gjordes för Jonatan. *”1979 kom Jonatan och Alice kom 1981, så det är inte så långt mellan dem, med de tränade väl lite på Jonatan”*, säger Maria.

Maria minns att barnen hade stora svårigheter när det var dags att lära sig engelska i skolan. *”De var inte ett dugg intresserade av det. [...] Det är ju svårt att lära sig ett språk till. [...] De hade ju ingen fullständig svenska heller så”.* Maria minns även att matematik var ett ämne som båda barnen hade svårigheter med. Maria menar att skolan inte visade någon förståelse för att barnen haft en annorlunda språkutveckling än de övriga barnen i klassen. Den speciallärare barnen fick gå till var inte utbildad på det speciella om språkbyte, menar Maria. *”Så även om de fick speciallärare så var det väl inte på rätt nivå.”* Hon menar att som förälder kan det vara svårt att påpeka sådant för skolan.

5.3.3 Modersmålsundervisning och reflektion

Om undervisning i modersmål resonerade Maria och hennes man att eftersom spanskan inte talades av varken Maria eller hennes man eller någon annan i släkten kändes det lite konstigt att ha det som modersmålsundervisning. Maria funderar om de (hon och hennes man) borde ha gått och lärt sig mer spanska för att modersmålsundervisningen skulle varit mer aktuell. Som avslutande ord säger Maria att hon önskar att hon vetat mer om hur språkutveckling går till för barn som adopteras senare.

”Det är synd att lärare i dag inte heller verkar reflektera så mycket över att barnen har en annan språkutveckling. Spädbarn får ett bättre samband mellan ord, känslor och så som mina barn inte har på svenska. Det får man inte när man är tre fyra år gammal. De får ju en avbruten språkutveckling, för den språkutveckling de hade på sitt hemspråk blir ju helt avbruten, så de har ju inte fått allt där heller.”

6. Diskussion

Syftet med mitt arbete har varit att få en bild av hur språkutveckling kan se ut för adopterade barn som kommer till Sverige efter det att de fyllt tre år. Jag har även velat beskriva förekommande språksvårigheter för dessa barn. Här kopplar jag samman mitt resultat med tidigare forskning och hur pedagoger bör tänka och arbeta när man har adopterade barn i sin grupp/klass. Jag diskuterar även mitt metodval och hur det har fungerat i mitt arbete med att uppnå arbetets syfte.

6.1 Språkutvecklingen

Mina resultat stämmer väl överrens med vad tidigare forskning säger om förekommande språksvårigheter som adopterade barn kan känna av. När ett barn har uppnått en ålder av tre år har barnet ett ordförråd mellan 800-3000 ord som de känner igen (se tabell 1). Barnet är i full gång med att lära sig fler ord och uttryck. Strömquist (2003:57) talar om att barn går igenom olika steg i sin språkliga utveckling och ett av dessa steg är ordförrådsspurten (vilket går att följa i tabell 1). Mitt under denna intensiva språkkuppbyggnad kommer dessa barn till ett nytt land med ett nytt språk att lära in utan stöd av modersmålet. Att olika problem med språket kommer att uppstå borde pedagoger vara förberedda på.

Gunilla Andersson (1998:17) tar upp en intressant aspekt på anledningen till att olika språksvårigheter kan dyka upp för de adopterade. Hon talar om att dessa barn inte fått möjlighet att lära språket via kroppen. Att språkproblem inte enbart kan härledas till en avbruten språkutveckling finner jag intressant. Detta ändrar dock inte min ståndpunkt att pedagoger måste satsa tidigt på språkförståelse på förskolan och i skolan. Det snarare stärker min tro på att använda metoder som inkluderar kroppen och praktiska övningar vid språkinläring.

6.1.1 Språksvårigheter som uppstått

Saga berättar att hon kom till Sverige efter det att hon fyllt fyra år och hon hade haft en normal språkutveckling på sitt första modersmål. Detta innebär enligt tabell 1 (Stille Friman 1996:6) att hon hade ett "igenkännings ordförråd" på omkring 2000-6000 ord med sig när hon skulle avbryta den språkutvecklingen och påbörja en ny på sitt nya modersmål, svenskan. Hur långt ett barn har kommit i sin språkutveckling vid en viss ålder beror självklart på vilken stimulans barnet har fått under sina första levnadsår och hur barnet har levt, om han eller hon har fått uppleva fler svåra separationer kan även detta sätta sina spår i språkutvecklingen. Resultatet visar att Saga hade problem i skolan, en del av problematiken hon upplevde går att härleda till hennes dyslexi. Svårigheter med matematik och engelskan går även att härleda till hennes avbrutna språkutveckling menar jag. Om skolan ska klara av att stötta elever som är adopterade och har dyslexi kräver kunskap om och hur man på bästa sätt hjälper dem i sin språkutveckling. Det gäller att arbeta på båda fronter alltså att jobba med de hjälpmedel som finns för elever med dyslexi samt att arbeta med språkförståelsen.

Genom Maria fick vi ta del av Jonatans språkliga bakgrund lite mer ingående. Vi kan här se att Jonatan hade förseningar och problem med sitt språk. Denna information är viktig att förmedla till pedagoger inom förskola och skola. Detta för att som pedagog kunna arbeta med barnets förståelse och grunden som jag tidigare nämnt. Det är viktigt att bortse från barnets biologiska ålder, detta gäller även adoptivföräldrarna. Viktigt att tänka på är att språk är så mycket mer än orden vi säger. Det handlar om grammatik och ordförråd men också om kroppsspråk och rytm. Som Maria säger så handlar språket även

om känsla. Föräldrar bör få kännedom om sina barns möjliga språksvårigheter och hur man kan arbeta för att mildra dem. Myndigheter som kommer i kontakt med adoptivfamiljer måste bli bättre på detta. Skolan inte minst menar jag. Det är viktigt att pedagoger tänker på att dessa barn har haft och har en annorlunda språkutveckling där ett språk avbrutits och ett annat har påbörjats utan möjlighet till stöd av ett modersmål.

I de fall det är möjligt har säkert adoptivföräldrarna lärt sig några viktiga fraser och ord på barnets språk innan adoptionen för att underlätta kommunikationen den första tiden. Detta visar min intervju med Maria. Även Christina Lagergren (2000) menar att adoptivföräldrarnas kunskap i barnets första modersmål gör att övergången mellan språkbytet blir mjukare. Med detta är inte tillräckligt för att barnet ska kunna luta sig mot när det nya språket skall förstås. Dessa barn går från ett modersmål till ett annat, de ska inte lära sig ett andraspråk. I mina intervjuer framkommer det att båda informanterna haft svårigheter med matematiken. Matematikspråket är ett abstraktspråk vilket kan göra det svårare att ta fasta på. Som pedagog måste man konkretisera för att göra matematiken mer begriplig.

6.2 Förskolan och skolans bemötande

Som pedagog kan det vara lätt att "luras" och kanske nöja sig med att eleven som är adopterad talar bra svenska. Det är viktigt att veta att barnen kan använda ord utan att ha en djupare förståelse för dess betydelse. Forskningen visar att barnen lär sig svenskan snabbt vilket stämmer med mitt resultat. Marias anteckningar visar att Jonatan efter två veckor kunde flera ord på svenska även Saga säger att hon lärde sig svenskan snabbt. Detta visar att vi som pedagoger måste se lite djupare i dessa elevers språkförståelse, för att eventuellt upptäcka brister i språkförståelsen.

I mina intervjuer har varken Jesper eller Saga några minnen om att de fick extra stöd och hjälp med sitt språk under de första åren i skolan. Vad Saga kommer ihåg sattes extra stöd och hjälp in under år tre i skolan. Jesper talade om att han fick gå ut till en "tant" och spela spel. I intervjun med Maria säger hon att hon inte upplevde att skolan hade någon förberedelse inför att hennes barn skulle börja i skolan, utan det var hon och hennes man som sökte extra pengar till skolan för att barnen skulle få extra stöd med språkutvecklingen. Att arbeta mycket med språket så tidigt som möjligt för att ge dessa barn en god och stabil grund att bygga vidare på är av stor vikt. Utan den djupare förståelsen som Cummins kallar CALP blir det problem med abstrakta begrepp, ordvitsar/ordspråk som "han har ett hjärta av sten" eller tid- och rumsuppfattning. Att få en djupare förståelse för språket är av avgörande vikt för den fortsatta språkutvecklingen menar jag. Här måste pedagogerna arbeta med att konkretisera språket. När abstrakta begrepp introduceras måste detta göras på ett konkret sätt, visa, att få känna och kanske smaka på det abstrakta är en stor hjälp mot förståelse.

6.2.1 Tidiga insatser

Att sätta in extra stöd och hjälp först i årskurs 3 är försent. Tidiga insatser är det som på bästa sätt hjälper och gör att eleverna kommer i kapp sina jämnåriga kamrater när det gäller språkförståelsen. Det gäller att man tidigt jobbar med språkförståelsen på olika nivåer. Språket är en del av vår identitet och det är av stor vikt att alla barn får tillgång till det på alla plan. För adopterade är detta med identitet eventuellt lite annorlunda. De kommer ursprungligen med en identitet och ett annat språk som de skapat sig i sitt födelseland. En ny identitet och ett nytt språk ska byggas upp. Som pedagog får vi här ett uppdrag att finnas tillhands och guida och hjälpa alla mot ny kunskap och mot sitt

skapande av en identitet. Genom att vi ger de adopterade barnen tillgång till hela språket (BICS och CALP) ger vi dem en del av sin identitet menar jag.

En fråga att fundera på är hur skolan kan underlätta och stötta adoptivbarnen vid introduktionen av ett nytt språk i skolan. Mina informanter vittnar om att inläringen av engelskan var problematisk. Att problem kan uppstå menar jag att pedagoger bör bli varse. Med tanke på att dessa barn inte har någon språklig grund att hänga upp det nya språket på som infödda svenskar har måste undervisningen planeras efter detta faktum. Att lära sig ett nytt språk utan att ha hjälp av ett riktigt fungerande modersmål är svårt. Här kommer åter igen vikten av att gå på djupet de första åren i förskola och skola in att lägga en bred och stabil grund för dessa barn att bygga vidare på är oerhört viktigt menar jag. Som lärare måste man ha kunskapen om att adopterade kan ha svårigheter med inläringen av det nya språket. Arbetsmetoderna för inläringen måste anpassas och bygga på mer än koppling till det muntliga. Det kan vara till hjälp att använda kroppen och att beröra det man ska lära in. På liknande sätt kan man anpassa sin undervisning för att stötta och hjälpa det nya språket att förstås. Detta arbetssätt borde även tillämpas vid matematiken. I studier har man sett att matematikens abstrakta språk kan bli ett problem för de adopterade (SOU 2003:43, sid 45). Även Saga i min intervju säger att hon under hela sin skolgång upplevt matematiken som svår. Jesper menar att hans svårigheter med matematiken har att göra med honom som person och inte beror på att han är adopterad. Motsatsen är självklart svår att bevisa i varje enskilt fall, men vi kan trots det se att många av de adopterade får svårigheter med matematikens abstrakta språk.

6.3 Det nya modersmålet tar form

När barnen kommer vid en ålder av tre år och äldre har de sedan tidigare ett språk. Nu ska de följa med sin nya familj till ett främmande land där man talar ett helt annat språk. Som adoptivförälder uppmuntras man att lära sig sitt barns första modersmål. Detta är något som Maria berättar att de gjorde. Att ha några fraser och viktiga användbara ord på barnets språk gör att språkbytet kan gå smidigare, detta menar Lagergren (2000:10). För att stimulera språkutvecklingen på det nya modersmålet läste Maria mycket för sina barn. Något som jag menar är av stor betydelse men man får här inte glömma att även samtala om texten. Att ställa små frågor och att förklara svårare och nya begrepp och ord ger perspektiv på språket. Även att sjunga barnvisor kan vara ett bra sätt att få tillgång till ett rikt ordförråd. I många sångtexter finns begrepp som i dag inte är så vanliga och detta ger ett bra tillfälle att samtala kring vad sången handlar om och hur man kan säga det med andra ord. På detta vis borde man även arbeta i förskolan och skolan. Att i skolan arbeta ämnesintegrerat förstärker förståelsen för hur saker hänger ihop. Detta kan ge en djupare förståelse för ord och begrepp. Att ord kan ha olika betydelse beroende på sammanhang blir tydligare genom detta arbetssätt.

6.3.1 Språk lärs via leken

Både Maria och Saga vittnar om att språket lärdes in under leken med andra barn. Maria säger att barn kommunicerar på sitt sätt och Saga säger att språket kom på köpet när hon lekte med sina kompisar. När jag har gjort observationer av barn under lek vid ett flertal andra tillfällen för andra studier har jag observerat att när barn leker pågår ofta en dialog om vad som händer och ska hända i leken. Orden flödar och det är lätt att förstå att barn som inte till en början har språket snappar upp ord och uttryck. Fantasi och kroppsspråk hjälper till när språket utvecklas vill jag påstå. Att ta med sig leken in i klassrummet kan vara en väg att gå för att stärka förståelsen när det kommer till abstrakta ord och begrepp. Att leka affär under matematiklektionen är väl beprövat på många skolor. Jag vill utveckla det genom att använda leken när matematiken blir mer abstrakt som geometri eller

bråkräkning. Genom leken kan man sätta andra ord på det som ska läras in och chansen att det blir mer begripligt för de adopterade ökar vill jag påstå.

Att använda sig av olika språklekar är ett vanligt sätt att stimulera språket inte minst inom förskolan och i förskoleklass. Lagergren (2000:15) menar att dessa lekar kan te sig meningslösa för adoptivbarnen. Språklekar kan dock leda till den djupare förståelsen av språket som dessa barn kan sakna menar jag. Som pedagog är det viktigt att sätta upp mål och syfte med all sin verksamhet detta för att uppnå maximalt resultat och stimulans av språket för eleverna. Olika sätt att leka och laborera med språket stärker självförtroende och stimulerar lusten av lära sig mer samt kanske kan hjälpa eleven att be om hjälp när oklarheter uppstår med förståelsen. I språklekar är det tillåtet att laborera och testa sig fram genom språket. Att rimma, använda sig av nonsensord och tokiga meningar stimulerar språket. Det är vi pedagoger som måste skapa mening kring språkleken. Genom att fundera på syftet med varje aktivitet kan vi sammankoppla vår språklek med något annat i vår undervisning. Det är här som det ibland kan brista att pedagogen inte har funderat på syftet med aktiviteten och den kan då upplevas som meningslös eftersom den inte kopplas samman med något annat som kan ge en förklaring.

6.3.2 Identitet och språk

Det faktum att dessa barn byter modersmål betyder att de haft ett annat modersmål först. Barnen har även haft en annan identitet. Nu när de ska avbryta och lämna sitt första modersmål vad händer med deras första identitet? Hur påverkar detta barnen när det kommer till inläringen? En människas identitet är mångfasetterad, omgivningen och språket är en del i det. Barn som växer upp i familjer utan att genomgå någon separation skaffar sig en identitet som storasyster eller lillebror. Barnen hittar sin roll i familjen. De adopterade har under sin uppväxt upplevt separationer från sin familj, från fosterfamilj och eller barnhem. Deras roll i en familj har ändrats en eller flera gånger. Språket har de gemensamt med de andra barnen och personalen på barnhemmet eller i fosterfamiljen. När adoptionen är genomförd får de en roll i familjen som storasyster, ensam barn eller lillebror. Nu har de däremot inte en språklig identitet ännu. Mary Juusela har i boken *Adoption. Banden som gör oss till familj* intervjuat 29 adoptivfamiljer. Flera av de adopterade barnen säger att de någon gång haft det svårt med sin identitet i flera av fallen har detta gjort att de enbart velat tala svenska och inte intresserat sig för andra språk. Jag menar att detta kan bidra till att det grundläggande vardagsspråket utvecklas i snabbtakt och den djupgående förståelsen faller bort. Pedagoger måste återigen vara medvetna om detta och arbeta för att språket lärs in och förstås även på djupet.

6.4 Andraspråksinlärare och adoptivbarns språkutveckling

Likheten mellan andraspråksinlärare och adoptivbarnen är att de är äldre vid språkstarten än vad förstaspråksinläraren är. Andersson (2003:134) säger att andraspråksinläraren kan dra nytta av sina generella kunskaper av hur ett språk är uppbyggt och använda den kunskapen när det nya språket ska läras in. Här spelar modersmålet en viktig och kanske avgörande roll för hur det nya språket lärs in. Om barnet utvecklar sitt modersmål är detta ett stöd vid inläringen av andraspråket. För de adopterade finns inte detta stöd att luta sig mot när hon eller han skall lära sig sitt nya modersmål.

Lärare i dag tenderar att ha en medvetenhet om modersmålets betydelse för språkinläringen för våra andraspråks elever. Under lärarutbildningen i dag informeras de blivande lärarna om modersmålets vikt. Olika metoder och arbetssätt finns att läsa sig till som exempel kan nämnas fördelen med att det finns ordlistor och lexikon i klassrummet på elevens förstaspråk och att på olika vis integrera elevens förstaspråk i undervisningen.

Löthagen, Lindenmark & Modig (2008:12) skriver om vikten av att skolan arbetar med den språkliga basen (kallad BICS av Cummins) och skolspråket (CALP) parallellt för andraspråksinlärare. I kontrast till den information och forskning som finns om andraspråksinlärare saknas det information och forskning kring adopterades språkutveckling i samma utsträckning som för andraspråksinlärare. Visserligen är andelen elever med ett annat modersmål fler procentuellt sett än de adopterade men Sverige har sedan 1950-talet adopterat barn från olika länder och borde enligt mig ha en större kunskap om hur språkutvecklingen kan se ut för dessa barn. Jag menar att man inom lärarutbildningen borde beröra denna grupp av barn för att belysa det faktum att de har en annorlunda språklig resa. Här kan man i skolan inte använda sig av lexikon eller ordlistor eftersom barnets modersmål är svenskan. Dessa barn måste få språkligt stöd utifrån det faktum att de inte är eller ska bli tvåspråkiga något som Lagergren (2000:10) också påpekar.

6.4.1 Bemötande på olika åldersnivåer

Ett annat faktum att ta hänsyn till är att dessa barn kan ha ett behov av att bli bemött på flera olika åldersnivåer samtidigt (Lindblad 2004:30). Det är här viktigt att skolan inte antar att eleven har en god språkförståelse enbart baserat på elevens sätt att tala. Vi vet att vardagsspråket kommer snabbt och flyter oftast redan efter några år på som för en infödd svensk. Detta kan vi se men hjälp av Marias rapporter om Jonatan.

Förutom de självklara saker som ordförråd och grammatik är det rytm, kultur och kroppsspråk som ska läras in utan stöd av modersmål. De adopterade kommer från en annan kultur vilket innebär att en del av deras identitet finns från ett annat land. Pedagoger måste veta vad detta kan betyda för eleverna i skolarbetet menar jag. Dessa barn kommer alltid att vara bärare av dubbla identiteter både fysisk, psykiskt och språkligt. Hur eller om detta påverkar eleven måste pedagogen vara medveten om dessa fakta han eller hon måste kunna anpassa undervisningen efter varje elevs behov och då är det viktigt att ha en förförståelse kring de adopterades förutsättningar.

6.5 Metod diskussion

I detta kapitel vill jag diskutera mitt val av metod och ur arbetet kan utvecklas och vilka nya frågor dyker upp?

6.5.1 Urval

Mitt urval av informanter är väl motiverat för att uppnå mitt syfte. Jag har i detta arbete valt att fokusera på adopterade som kom till Sverige efter att de fyllt tre år eftersom jag ville undersöka hur språkutvecklingen kan se ut för de som redan påbörjat ett språk. Valet att låta en adoptivförälder ge sin bild av sina barns språkutveckling var jag i början lite fundersam kring. Funderingarna handlade om hur det materialet skulle passas in i mitt arbete. De eventuella tvivel jag kände inför detta var dock omotiverat. Jag menar att Marias syn på sina barns språkutveckling, hennes upplevelser av skolans bemötande och sina barns skolgång ger ett annat och intressant perspektiv till arbetet. Även det faktum att adoptivföräldrar har rapporteringsplikt gentemot adoptionslandet tre år efter adoptionens genomförande gjorde att det fanns dokument på hur bl.a. språkutvecklingen förlöpte. Det ger arbetet mer tyngd än enbart baserat på minnen och upplevelser kring språket. Även valet av adoptivbarn som vid intervju tillfället var myndiga har gjort att de haft möjlighet att få ett perspektiv på sin språkutveckling.

Det har varit orimligt att förvänta sig att mina informanter hade intresse av att fundera och analysera sina första år i ett nytt land. Det är inte självklart att man vill eller kan minnas sina första år med sin nya familj. Detta kan för några handla om att rota i jobbiga känslor och minnen som de sedan länge begravt och förträngt. Som vi vet har adopterade varit med om minst en separation under sina tidiga år och dessa kan spela en avgörande roll för hur mottaglig och intresserad man är av att fundera bakåt i tiden. För en del adopterade är det inte intressant att deras liv och utveckling härleds till deras adoption. Det är av stor vikt att man är lyhörd och förstående kring detta. Detta faktum måste man ta hänsyn till och vara medveten om när man ska genomföra intervjuer.

6.5.2 Material

Det empiriska materialet bandades för att sedan renskrivas. Något annat arbetssätt hade enligt mig inte fungerat lika bra. Att skriva löpande medan man samtalar är svårt och det kan göra att man missar viktig information samt att samtalet kan upplevas hackigt och stelt då man kan behöva be informanten att pausa eller att upprepa sig. I mitt empiriska material kan det ses som önskvärt att fler informanter hade intervjuats. Detta för att få en bredare bild av hur språkutvecklingen kan se ut för adopterade. Ytterligare tänkta informanter har tillfrågats att delta men dessa har avböjt. Tiden avgjorde då att antalet informanter stannade på tre Saga, Jesper och Maria.

Det finns tidigare forskning att tillgå om adopterades språkutveckling. I vissa fall är den av äldre datum och det har varit svårt att hitta nyare material att hänvisa till. Jag har använt mig av material som är utgivet av de auktoriserade adoptionsförmedlingar som finns i Sverige. Detta material har varit informativt och till nytta i mitt arbete bl.a. med att beskriva förekommande språksvårigheter för de adopterade. Nackdelen kan vara att det ur vetenskaplig synvinkel är att föredra om källan är så nära kunskapsproduceringen (Blomqvist 2001) som möjligt. Då materialet var känt hos specialpedagoger på min vfuskola samt att författarna är professionellt kunniga personer bedömde jag det som tillförlitligt och intressant.

6.5.3 Framtida studier

Jag menar att ämnet är viktigt att fortsätta att studera. Önskvärt vore om en större studie gjordes med ett större antal informanter. Jag kan även tänka mig att en studie ur ett pedagogiskt perspektiv vore intressant att genomföra. En studie där frågor om deras erfarenheter av adopterades eventuella språksvårigheter genomlyses. Att samla material från tidigare forskning, de adopterade själva, adoptivföräldrar samt pedagogers erfarenheter kan ge blivande samt nuvarande pedagoger en förförståelse om att en viss problematik kan uppkomma.

Källor

Andersson Gunilla (1998). *Adoptivbarn 9-12 i familj och skola*. Adoptionscentrum

Axelsson Monica (2003) Andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv. I Bjar Louise & Liberg Caroline (red) *Barn utvecklar sitt språk*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 978-91-44-02793-7

Juusela Mary (2010). *Adoption. Banden som gör oss till familj*. Norstedts. Stockholm. ISBN 978-91-1-302652-7

Lagergren Christina (2000) *Hur får man ett språk? Om adoptivbarns språkutveckling*. Adoptionscentrum, ISBN 91-630-9083-X

Lieth von det Lars (2001) *Adoptivbarn & skolan. Hur möter adoptivbarn skolan? Hur möter skolan adoptivbarn?* Adoptionscentrum ISBN 91-630-9086-4

Lindberg Inger (2006) Med andra ord i bagaget. I Bjar Louise (red) (2006) *Det hänger på språket!* Studentlitteratur. Lund ISBN 978-91-44-03917-6

Lindblad Frank (2004). *Adoption*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-04257-4

Löthagen Annika, Lundenmark Pernilla & Modigh Anna (2008) *Framgång genom språket. Verktyg för språkutvecklande undervisning av andraspråksselever*. Hallgren & Fallgren. Uppsala. ISBN 978-91-7382-835-2

Martinell Barfoed Elisabeth (2008). *Berättelser om adoption*. Dissertations in Social Work 33. Lund <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1259128&fileOId=1260142> 2011-04-05

Patell Runa & Bo Davidsson (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 978-91-44-02288-8

Rosenqvist Mia Maria & Andrén Maria (red) (2006). *Uppsatsens mystik – om konsten att skriva uppsats och examensarbete*. Hallgren & Fallgren. Uppsala. ISBN 978-91-7382-801-7

Stille-Friman Margareta (1996). *Utlandsadopterade barns språkförseeningar – pedagogiska insatser i förskola/ skola*. Lärarhögskolan i Stockholm institutionen för specialpedagogik. Stockholm

Strömquist Sven (2003) Barns tidiga språkutveckling. I Bjar Louise & Liberg Caroline (red) *Barn utvecklar sitt språk*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 978-91-44-029793-7

Statens offentliga utredningar (2003) SOU 2003:49. *Adoption till vilket pris? En sammanställning av adoptionsforskning 2003*
<http://www.sweden.gov.se/content/1/c4/26/81/66ec52fa.pdf>

Myndigheten för internationella adoptionsfrågor. www.mia.eu

Blomqvist Torsten (2001) *Föreläsning om examensarbetet*. Högskolan Dalarna.

Bilagor

Bilaga 1 Brevet till informanterna

Information om: Examensarbete om adopterades språkutveckling. De adopterades och adoptivföräldrars synvinkel

Du tillfrågas här med om deltagande i denna undersökning.

Jag kommer som examensarbete skriva om hur språkutvecklingen kan se ut för utlandsadopterade, som kommer till Sverige efter att de fyllt tre år. Mitt arbete bygger på det faktum att barn som är tre år eller äldre redan har påbörjat sin språkutveckling och har kommit olika långt på den vägen. När dessa barn kommer till Sverige ska denna språkutveckling avbrytas för att sedan påbörjas igenom med inläring av deras nya modersmål. I min undersökning har jag valt att intervjua adopterade som kommit till Sverige efter att de fyllt tre år och nu är över 18 år. Jag kommer även att tala med föräldrar till adoptivbarn som anlänt efter treårs ålder. Intervjuunderlaget kommer att röra sig kring tre-fyra personer.

Mina intervjuer beräknas ta ca en timme och om ni önskar kan den ta plats hemma hos Er. Tid och datum bestämmer vi tillsammans. Jag kommer att spela in samtalet, om ni godtar detta. Jag önskar spela in samtalet så att jag säkert vet att allt vi talar om kommer till sin rätt samt att samtalet oftast flyter på bättre än om jag skall föra löpande anteckningar under tiden. Önskar ni ändå att jag för anteckningar i stället för att spela in Er är det inga problem, beräkna tidsåtgången på ca två timmar i stället för en. Ditt deltagande i undersökningen är helt frivillig. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Meddela mig om detta blir aktuellt.

Det inspelade materialet (om detta blir fallet) kommer jag att transkribeta, dvs. skriva ner på papper ordagrant för att sedan ta bort det inspelade materialet. När jag skriver ner vårt samtal kommer samtliga ev. namn på Er och ev. andra att ändras, lika så namn på orter och ev. skolor ändras. Detta i enlighet med de forskningsetiska regler som finns. Originallet kommer enbart att tillgås av mig själv.

Min undersökning kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

JAG som kommer att skriva och genomföra intervjuerna heter Linda Jungsbo och jag studerar vid Högskolan Dalarna, där jag nu läser min sista termin .

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga.

Bergby 31 mars 2011

Namn: Linda Jungsbo telefon; 070-360 84 71 eller 0297-106 59

E-post: vo8linju@du.se

Adress: Norrsundsvägen 63

Handledare: Helge Råihä.

E-post: hra@du.se

Med vänliga hälsningar Linda Jungsbo

Bilaga 2

Intervjufrågor till de adopterade

Talade du svenska, några ord, meningar. Förstod du svenska bättre än du talade? Osv.)

Hur kommunicerade du med din omgivning den första tiden?

Skolstarten; Hur långt hade du kommit i din språkutveckling när det var dags för skolstart?

(Förståelse, tal, bokstäver, ord mm)

Fick du någon extra hjälp med din språkutveckling under skoltiden? (även under förskoletiden?)

Om ja, hur upplevde du det? Vem fick du stödet av?

Om nej, tror du att du hade varit bra att få extra stöd? Och varför gavs det inte?

Hur upplevde du inläringen av ytterligare ett språk i skolan, som ex. engelska?

Erbjöds du någon undervisning i ditt första modersmål?

Om ja, tog du den möjligheten? Varför?

Om nej, hade du önskat att du fick chansen att lära dig ditt första modersmål? Varför/ varför inte?

Enligt en del forskning menar man att svårigheter med amtematik kan förekomma. Hur har det sett ut för dig?

Minns du om du har gillar språk- och ordlekar? Som rim och ramsor?

Hur uppfattade du lärarnas förståelse för att du inte hade svenskan som ditt första språk?

Har du själv reflekterat över att du haft ett annat modersmål?

Kan du i dag tala ditt modersmål?

Hur uppfattar du i dag din skoltid? Förskolan, låg- mellan och högstadiet? Beskriv varje stadiet för sig med utgångspunkt av språket om möjligt.

Kan du peka på någon gång då du upplevt att dina språkkunskaper skilt sig från övriga?

Hur ser du själv på din språkutveckling i dag?

Har du haft/har några svårigheter med ex. läs- och skrivsvårigheter?

Anser du att du har en god läsförståelse i dag? (om du läser en text kan du "läsa mellan raderna"?)

Är det något du vill tillägga om din språkutveckling?

Bilaga 3

Intervjufrågor till adoptivföräldrar

Vi vilken ålder kom ditt/dina barn till Sverige?

Vilket modersmål hade de då?

Hur långt hade de kommit i sin språkutveckling innan de kom till Sverige? Hur vet man det?

Hur såg barnet/barnens språkutveckling ut efter att de anlät till Sverige?

Hur kommunicerade ni med varandra i början?

Ungefär när kom de första orden, meningarna på svenska?

När uppfattar du att han/hon började förstå er när ni talade med honom/henne?

Hur gjorde ni för att stimulera språkutvecklingen i hemmet?

Fick ni några tips och råd från någon myndighet eller liknande?

Hur förberedde du dig rent språkligt inför adoptionen? (kurser, kunde du språket innan osv.)

Hur såg informationen ut om ditt/dina barn inför adoptionen?

Hur såg informationen ut inför adoptionen om adopterades språkutveckling efter att de anlät till Sverige?

Var ditt barn intresserad av språk- och ordlekar? Som rim och ramsor.

Enligt en del forskning, baserat på vad adoptivföräldrar sagt om sina barns skolsvårigheter, känner du igen något; Svårt att hantera allt som inte är här och nu, dvs. svårigheter ed tids- och rumsuppfattning. Svårt med logik. Svårt med abstrakt tänkande. Svårt med amtematik, när man passerat multiplikationstabellen? Ett ytligt välfungerande språk, men svårigheter med djup och nyanser?

Hur såg informationen ut inför förskolestart? Erbjuds ni och barnet något extra språkstöd?

Hur såg informationen ut inför skolstarten? Erbjuds ni och barnet något extra språkstöd?

Under grundskoletiden fick ditt/dina barn någon extra hjälp med sin språkutveckling?

Hur är din uppfattning om skolans förståelse för att barnet/barnen hade en annorlunda språkutveckling än de andra barnen?

Uppmärksammade skolan några problem/svårigheter med ditt/dina barns språkutveckling, som läsförståelse, att skriva, att lära sig läsa osv?

Hur upplevde du inläringen av ytterligare ett språk i skolan, som engelska? Fans det svårigheter eller fungerade det bra? Om svårigheter vilka fanns? Hur hanterades dessa?

Erbjöds ditt/dina barn undervisning i modersmål?

Om ja, tackade ni ja till detta? Om ja, hur upplevde du det? Gav det något? Om nej, varför valdes det bort?

Om nej, hade du önskat att han/hon fått den möjligheten att läsa sitt första modersmål? Varför? varför inte?